

RIKOSTAUSTAISTEN NUORTEN PUHEEN, KIELEN JA KOMMUNIKAATION VAIKEUDET JA NIIDEN TAUSTATEKIJÖITÄ

Rikostaustaisten nuorten puheen, kielen ja kommunikaation kuntoutuksen tutkiminen on toistaiseksi vähäistä. Aiheesta on alettu tehdä systemaattista tutkimusta enemmässä määrin vasta 2010-luvulta lähtien etenkin Isossa-Britanniassa, Australiassa ja Uudessa-Seelannissa.

Seija Pekkala, dosentti, FT, yliopistonlehtori, puheterapeutti, Helsingin yliopisto, Psykologian ja logopedian osasto, Helsinki

Leena Urrio, FM, puheterapeutti, Hippon Terapiaklinikka Oy, Helsinki

Päivi Rainö, dosentti, FT, tutkija, Humanistinen ammattikorkeakoulu, Tulkkaus ja kielellinen saavutettavuus -vahuusala, Helsinki

Rikostaustaisista nuorista jopa 60 prosentilla on kielihäiriö, johon liittyy heikko sanavarasto, kielen ymmärtämisen vaikeus sekä heikot kerronta- ja keskustelutaidot, jotka haittaavat pärjäämistä oikeusprosessissa. Heikko sanavarasto ja vaikeus hahmottaa kielioppia vaikuttavat myös lukemisen ymmärtämiseen ja kirjoittamiseen (Bryan, Garvani, Gregory & Kilner 2015; Snow, 2019; Winstanley, Webb & Conti-Ramsden, 2021). Pitkittäistutkimukset ovat osoittaneet, että kehityksellinen kielihäiriö vaikuttaa lapsen kehitykseen kauan (Botting, 2020; Clegg, Hollis, Mawhood & Rutter, 2005). Erityisesti tuottavan puheen vaikeudet, kapea sanavarasto, kyvyttömyys kysyä oikeita kysymyksiä, kyvyttömyys ymmärtää kuulemaansa ja kouluopetuksessa usein käytettävää vertauskuvallista kieltä luonnehtivat nuorilla ilmeneviä kielellisiä vaikeuksia.

Lukemisen vaikeuksia esiintyy tutkimusten mukaan jopa noin 80 prosentilla kielihäiriötaustaisista lapsista (Botting, Simkin & Conti-Ramsden, 2006). Bottingin (2020) pitkittäistutkimus osoitti, että lapsuuden kielelliset vaikeudet, mukaan lukien lukivai-

keudet, voivat jatkaa aikuisuuteen saakka. Tutkittavat raportoivat vaikeuksiensa näkyvän tavallisissa jokapäiväisissä toiminnoissa, kuten erilaisten lomakkeiden, aikataulujen, laskujen ja tiliotteiden lukemisessa sekä kirjeiden, lomakkeiden ja tekstiviestien kirjoittamisessa. Vastaavasti Cleggin ym. (2005) pitkittäistutkimuksesta kävi ilmi, että miehet, joilla oli lapsena todettu kielen ymmärtämiseen painottuva kehityksellinen kielihäiriö, suoriutuivat 36-vuotiaina älykkyystesteissä normaalin rajoissa lukuun ottamatta kielellistä älykkyyttä mittaavia tehtäviä, ja heillä oli edelleenkin todettavissa merkittävä kielellinen häiriö sekä lukivaikeus. Lisäksi heillä oli suuria sosiaalisia ja yhteiskunnallisia ongelmia, kuten vähän läheisiä ystäviä ja romanttisia suhteita sekä työttömyyttä. Heillä oli myös ikäverrokkeja enemmän psyykkisiä vaikeuksia, kuten skitsofreniaa ja masennusta.

Rikollisen käyttäytymisen muita taustatekijöitä

Rikolliseen käyttäytymiseen voidaan liittää neljä tyyppistä piirrettä (Farrington, 2005):
1) rikollisuus muodostaa usein kehityksel-

lisen jatkumon lapsuudesta nuoruuteen ja aikuisuuteen, 2) rikollinen toiminta kasaantuu siten, että pieni osa väestöstä tekee suuren osan rikoksia, 3) rikollinen käyttäytyminen on monimuotoista ja 4) rikoksia tehdään ryhmässä. Näistä kaksi viimeistä piirrettä liittyy erityisesti nuorten rikolliseen käyttäytymiseen. Näsin (2016) tutkimuksen mukaan yleisimpiä suomalaisten yhdeksäsluokkalaisten nuorten tekemiä kiellettyjä tai rikollisia tekoja olivat päihteidenkäyttö, luvattomat poissaolot koulusta, luvaton verkkolataaminen ja koulusta varastaminen. Harvinaisimpia tekoja ovat pahoinpitely, murrot, uhkaamalla varastaminen, vahvojen huumeiden käyttö sekä moottoriajoneuvon varastaminen. Poikien tekemät rikokset ovat huomattavasti yleisempiä kuin tyttöjen; esimerkiksi vuonna 2006 epäillyistä rikosten tekijöistä naisia oli 17 prosenttia (Elonheimo, 2010). Rikosoikeudellinen vastuuikärajaa vaihtelee kansainvälisesti (Marttunen, 2013). Suomen laissa nuoreksi rikosentekijäksi määritellään henkilö, joka on rikoksen tehdessään ollut 15–20-vuotias (Laki nuorista rikosentekijöistä 262/1940). Kansainväliseen tutkimuskirjallisuuteen perustuvat tulokset

osoittavat, että rikostaustaisista nuorista 25–60 prosentilla ja verrokeista 3–10 prosentilla on merkittäviä puheen, kielen ja kommunikaation vaikeuksia (Anderson ym., 2016; Pekkala, Urrio & Rainò, painossa).

Rikollisen käyttäytymisen taustalla on monia riski- ja taustatekijöitä (Elonheimo, 2010; Farrington, 2004). Yksilötasolla rikollisuus on yhdistetty esimerkiksi aggressiivisuuteen (Huesmann, Eron & Dubow, 2002), päihteen väärinkäyttöön (Junger, Stroebe & van der Laan, 2001) sekä impulsiivisuuteen ja hyperaktiivisuuteen (Farrington, 2004). Lisäksi yksilötason taustatekijöistä muodostuu usein käytännössä erilaisia yhdistelmiä, kuten skitsofrenia yhdistyneenä alkoholinkäyttöön, ja onkin esitetty, että yksittäisten piirteiden sijaan eri ongelmat yhdessä esiintyessään ennustavat rikollisuutta parhaiten (Tiihonen, Isohanni, Räsänen, Koironen & Moring, 1997). Perhetekijöiden tasolla rikollisuuden riski- ja taustatekijät voidaan jaotella ongelmiin, jotka liittyvät perheen rakenteeseen, perheen toimintaan tai vanhempien ongelmiin (Elonheimo, 2010). Laajempaan sosiaaliseen ympäristöön liittyvillä tekijöillä viitataan yhteisöllisiin elementteihin eli sosiaalisiin suhteisiin, kouluun, työelämään tai asuinympäristöön.

Tutkimukset kehityksellisen kielihäiriön yhteydestä rikoksiin ristiriitaisia

Tutkimusta kehityksellisen kielihäiriön aiheuttamasta alttiudesta tehdä rikoksia on vähän, ja tutkimustulokset ovat keskenään hieman ristiriitaisia. Ruotsalaisessa pitkittäistutkimuksessa (Stattin & Klackenber-Larsson, 1993) seurattiin 1950-luvulla syntyneiden miesten kielen ja älykkyyden kehitystä siihen saakka, kun he olivat 30-vuotiaita. Tulosten mukaan niillä lapsilla, joilla kielellinen kehitys oli viivästynyt 6, 18 ja 24 kuukauden iässä, oli suurempi alttius tehdä myöhemmin elämässään rikoksia kuin lapsilla, joilla ei havaittu kielellisen kehityksen viivästymää. Psykologien arvioimina näiden lasten puheilmaisu ja puheen ymmärtäminen olivat ikäverrokkeihin nähden heikompia 3-vuotiaina, ja heidän äitinsä raportoivat vaikeuksista ymmärtää poikiensa puhetta näiden ollessa 4–5-vuotiaita. Cleggin (2005) tutkimusryhmän pitkittäistutkimus puolestaan osoitti, että sellaisista kielihäiriöisistä lapsista, jotka eivät olleet saaneet puheterapiaa, kolmannekselle kehittyi jossakin elämänsä vaiheessa mielenterveysongelmia, ja heistä puolet oli tehnyt rikoksia.

Mouridsenin ja Hauschildin (2005) tanskalaisessa pitkittäistutkimuksessa osoitettiin, että sekä nais- että miespuolisilla tutkittavilla (keski-ikä 37,5 v), joilla oli lapsena todettu kehityksellinen kielihäiriö, oli samanlainen todennäköisyys tehdä rikoksia

aikuisena kuin samanikäisillä tutkittavilla, joilla ei ollut kielihäiriötä. Miehet tekivät kuitenkin naisia enemmän rikoksia, oli heillä taustallaan kehityksellinen kielihäiriö tai ei. Mouridsenin ja Hauschildin (2005) tutkimukseen osallistuneet naiset, joilla oli kehityksellinen kielihäiriö, tuomittiin verrokkejaan merkittävästi useammin varkauksista ja omaisuusrikoksista. Kielihäiriötaustaiset miehet puolestaan tekivät verrokkeja huomattavasti enemmän seksuaalirikoksia verrokkien saadessa useammin tuomioita liikenne rikkomuksista. Mouridsenin ja Hauschildin (2005) mukaan seksuaalirikoksen tehneillä miehillä oli vaikeuksia tuottavassa kielessä, kun taas ymmärtävän kielen vaikeudet eivät olleet yhteydessä seksuaalirikosten tekoon. Tuoreempi tutkimus on vahvistanut, että kielihäiriötaustaisten nuorten käytöshäiriöt voivat johtaa seksuaali- ja väkivaltarikoksiin (Winstanley ym., 2018). Sen sijaan alkoholin ja huumeiden käyttö ja niistä johtuvien rikosten määrän on havaittu olevan kielihäiriötaustaisilla nuorilla samaa luokkaa kuin ikäverrokeilla (Winstanley ym., 2018). Winstanleyn (2021) tutkimusryhmän mukaan kielihäiriöisten nuorten riski uusintarikollisuuteen on kuitenkin jopa kaksinkertainen verrattuna rikoksentekijöihin, joilla ei ole kielihäiriötä.

Rikostaustaisten nuorten kielellisten vaikeuksien ilmenemismuotoja

Kun rikostaustaisten nuorten testisuorituksia verrataan standardoitujen kielellisten testien ikätasoiisiin normikeskiarvoihin, suorituksista 32–95 prosenttia sijoittuu kaksi keskihajontaa alle normikeskiarvon (Anderson ym., 2016; Pekkala ym., painossa). Nämä vaikeudet liittyvät sekä puheen ja kielen ymmärtämiseen että tuottoon, ja ne hankaloittavat nuorten akateemista suoriutumista ja sosiaalisia suhteita sekä edesauttavat syrjäytymistä ja ajautumista rikoksiin. Kielihäiriötaustaisilla nuorilla on usein heikot mahdollisuudet harjoitella sosiaalisia taitoja ja saada positiivista palautetta vuorovaikutustilanteista (Clegg ym., 2005; Mouridsen & Hauschild, 2005). Sosiaalisia ongelmia voivat aiheuttaa myös heikot mielen teorian taidot, joiden seurauksena kielihäiriötaustaisten nuorten on vaikeaa ymmärtää toisten ihmisten ajattelevan asioista ja toimivan eri tavoin kuin he itse (Clegg ym., 2005; Mouridsen & Hauschild, 2005). Heillä on myös heikentynyt empatiakyky, minkä seurauksena muiden ihmisten ei-kielellisen viestinnän ja tunteiden havaitseminen ja ymmärtäminen on heille vaikeaa (Brinton & Fujiki, 2005). Sosiaalisista vaikeuksistaan johtuen nämä nuoret ajautuvat usein rikoksia tehneiden ihmisten seuraan ja alkavat tehdä rikoksia saadakseen sosiaalista hyväksyntää ja statusta (Winstanley, Webb & Conti-Ramsden, 2018).

Esimerkiksi poliisin ja oikeuden kuulusteluissa nuorten puheen, kielen ja kommunikaation vaikeudet voivat ilmetä heikkona osallistumisena kuulusteluihin, joissa nuorilta pyydetään mahdollisimman loogisesti ja kronologisesti etenevää kuvausta tapahtuneesta (Snow & Powell, 2008; 2011). Nuorten on vaikeaa ymmärtää abstrakteja käsitteitä, ilmausten merkitysten eri sävyjä ja sanallisia ohjeita, ja he usein ymmärtävät vertauskuvallisen kielen kirjaimellisesti, mikä rajoittaa heidän mahdollisuuksiaan osallistua keskusteluun ja toimia odotuksenmukaisella tavalla (Bryan ym., 2015; Snow & Powell, 2008; 2011). Kapea ja konkreettinen sanavarasto sekä heikko abstraktin kielen ymmärtäminen yhdessä hitaan prosessoinnin ja heikon kuulonvaraisen vastaanoton kanssa vaikeuttavat näiden henkilöiden selviytymistä tilanteissa, joissa he joutuvat kuuntelemaan faktuaalista tietoa. Kerronnan ja ymmärtämisen vaikeudet voivat ilmetä yksisanaisina ynähtelyinä, stereotyyppisinä tai kyllä/ei-vastauksina sekä asioiden toistamisena, huonona kehonkielenä sekä välttelevänä katsekontaktina, mikä voi välittää vaikutelman näiden nuorten tahallisuudesta ja asenteellisyydestä, välinpitämättömyydestä ja asenteellisyydestä (Snow & Powell, 2008; 2011). Sen sijaan, että ymmärrettäisiin kyseessä olevan heikot kommunikointitaidot, nuoria voidaan pitää käytöshäiriöisinä ja haluttomina yhteistyöhön.

Rikostaustaisten nuorten puheen ja kielen tuoton ja ymmärtämisen vaikeuksiin sekä vuorovaikutukseen liittyviä haasteita ei ole Suomessa tutkittu logopedisesta tai kieliteollisesta näkökulmasta. Sen sijaan kasvatustieteen (mm. Äärelä, 2012) ja psykologian (mm. Manninen, 2013) näkökulmasta on tutkittu heidän lukemis- ja kirjoittamiskykyksiään. Näiden tutkimusten yhteydessä on voitu käyttää myös kielellisiä mittareita, mutta niiden tulkinta on liitetty lähinnä lukivaikeuksien selittämiseen kielellisten vaikeuksien sijaan. Mainintoja kielelliseen prosessointiin liittyvistä vaikeuksista esiintyy Mannisen (2013) koulukotiin sijoitettujen nuorten psykiatrasta oirekuvaa ja ennustetta käsittelevässä tutkimuksessa. Siinä tuodaan esille, että rikoksiin syyllistyneiden poikien suoritukset olivat merkittävästi heikompia WAIS-R:n (Wechsler Adult Intelligence Scale-revised; Wechsler, 1981) sanavarastotehtävässä kuin rikoksiin syyllistymättömien. Äärelän (2012) väitöstutkimukseensa tekemissään rikostaustaisten nuorten haastattelussa nuoret ilmaisivat kielellisiä vaikeuksia ilmentäviä kommentteja kuvatessaan kouluvaikeuksiaan seuraavasti: ”ei tajunnut asioita...tippui kärryiltä”, ”ei oppinut juttuja...lukeminen vaikeaa...ei saanut selvää yläasteella...ei tajunnut lukemaansa...”, ”ei ymmärrä...sanat vain tavuja...” (Äärelä, 2012, s. 130). Äärelän (2012, s. 133) mukaan haas-

tateltavat kertoivat usein hermostuneensa koettuaan, etteivät he olleet tulleet ymmärretyiksi tai kuulluiksi. Kukaan haastatelluista nuorista ei pitänyt koulussa äidinkielestä, lukemisesta tai kirjoittamisesta. He osasivat kirjoittaa vain mekaanisesti; tuottava kirjoittaminen ja itsensä ilmaiseminen kirjallisesti oli heille erittäin vaikeaa (Äärelä, 2012, s. 225). Tutkimuksesta nousivat esille myös nuorten vankien kokemat sosiaalisen kommunikaation vaikeudet vuorovaikutustilanteissa koulussa: vuorovaikutus koulun aikuisten kanssa oli hyvin konfliktialtista, ja koulupäivät sisälsivät runsaasti pahaa mieltä ja erilaisia vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa, kuten toistuvia sanaharkkoja ja nyrkkitappeluita koulukavereiden kanssa.

Rikostaustaisten nuorten puheterapia ja kommunikaation avustaminen

Tutkimustulokset osoittavat rikostaustaisten nuorten hyötyvän siitä, että heidän kykynsä tuottaa ja ymmärtää puhetta ja kieltä arvioidaan tarvittaessa ja heille laaditaan yksilöllinen puheterapia, jonka avulla kyseisiä taitoja voidaan parantaa (Snow, 2019). Kuntoutuksella voidaan paitsi tukea nuoren selviytymistä erilaisissa arjen kommunikaatio-tilanteissa myös auttaa häntä kielellisesti käsittelemään omiin rikoksiin liittyviä asioita niin oikeudessa kuin erilaisissa ohjelmissa, joihin nuori ohjautuu osana vankeusrangaistustaan tai sen seurauksena.

Etenkin O'Mahony (2009) Isossa-Britanniassa ja Howard, McCann ja Dudley (2020) Uudessa-Seelannissa ovat tutkimuksissaan painottaneet sitä, että nuoret, joilla on kielellistä pulmaa, hyötyvät kuulusteluissa tehtävään koulutetun kommunikaatioavustajan (engl. *Registered Intermediary* tai *Communication Assistant*) tuesta. Kommunikaatioavustajien tehtävänä on auttaa rikostaustaisia nuoria ilmaisemaan itseään ja ymmärtämään kuulusteluissa käytettävää kieltä, erityisesti abstrakteja termejä ja fraaseja. Suurin osa kommunikaatioavustajista on puheterapeutteja.

Mikäli rikostaustaiset nuoret eivät saa edellä mainitun kaltaista ja muuta puheterapeuttista tukea puheen, kielen ja kommunikoinnin vaikeuksiinsa, heidän syrjäytymisensä, sosiaaliset vaikeutensa, eriarvoisuuden tunteensa ja rikollinen käyttäytymisensä lisääntyvät (Snow, 2019). He eivät hyödy paljon kielellistä resurssia vaativista kuntoutusohjelmista, jolloin kuntoutuksen vaikuttavuus jää heikoksi. Rikostaustaisten nuorten puheen, kielen ja kommunikoinnin vaikeudet täytyy ottaa huomioon heidän joutessaan eri asteisiin oikeusprosesseihin, ja heille täytyy järjestää kielellisten taitojen arviointi ja puheterapiaa. Henkilökuntaa tulee kouluttaa havaitsemaan kyseiset vaikeudet ja ym-

märtämään, kuinka ne vaikuttavat nuoren elämään ja miten nuorten kommunikaatiota voidaan tukea.

Lähteet

- Anderson S., Hawes, D. J. & Snow P. C. (2016). Language impairments among youth offenders: a systematic review. *Children and Youth Services Review*, 5, 195–203.
- Botting N. (2020). Language, literacy and cognitive skills of young adults with developmental language disorder (DLD). *International Journal of Language & Communication Disorders*, 55, 255–265.
- Botting N., Simkin Z. & Conti-Ramsden G. (2006). Associated reading skills in children with a history of specific language impairment (SLI). *Reading and Writing*, 19, 77–98.
- Brinton B. & Fujiki M. (2005). Social competence in children with language impairment: making connections. *Seminars in Speech and Language*, 26, 151–159.
- Bryan K., Garvani G., Gregory J. & Kilner, K. (2015). Language difficulties and criminal justice: the need for earlier identification. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 50, 763–775.
- Clegg, J., Hollis, C., Mawhood, L. & Rutter, M. (2005). Developmental language disorders: A follow-up in later adult life: cognitive, language and psychosocial outcomes. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46, 128–149.
- Farrington, D. P. (2004). Conduct disorder, aggression and delinquency. Teoksessa R. M. Lerner & L. Steinberg (toim.), *Handbook of adolescent psychology* (s. 627–664). Wiley: Hoboken.
- Farrington, D. P. (2005). Introduction to integrated developmental and life-course theories of offending. Teoksessa D. P. Farrington (toim.), *Integrated developmental and life-course theories of offending. Advances in criminological theory* (s. 1–14). Transaction Publishers: New Brunswick.
- Elonheimo H. (2010). *Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu*. Väitöskirja. Turun yliopisto. Annales Universitatis Turkuensis, Sarja C, osa 299.
- Howard K., McCann C. & Dudley M. (2020). What is communication assistance? Describing a new and emerging profession in the New Zealand youth justice system. *Psychiatry, Psychology and Law*, 27, 300–314.
- Huesmann, L. R., Eron, L. D. & Dubow, E. F. (2002). Childhood predictors of adult criminality: are all risk factors reflected in childhood aggressiveness? *Criminal Behavior and Mental Health*, 12, 185–208.
- Junger, M., Stroebe, W. & van der Laan, A. M. (2001). Delinquency, health behavior and health. *British Journal of Health Psychology*, 6, 103–120.
- Laki nuorista rikoksentehtävistä 262/1940. Luettavissa sähköisessä muodossa osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1940/19400262>
- Manninen, M. (2013). *Koulukotiin sijoitettujen nuorten psykiatrisen oirekuva ja ennuste*. Väitöskirja. Terveystyön ja hyvinvoinnin laitos ja Helsingin yliopisto. Luettavissa sähköisessä muodossa osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-968-8>.
- Marttunen, M. (2013). Nuorisorikosoikeudesta. Teoksessa R. Lahti (toim.), *Rikosoikeuden muutos 1960-luvulta 2010-luvulle* (s. 123–130). Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut: Helsinki. Luettavissa sähköisessä muodossa osoitteessa: <http://hdl.handle.net/10138/225282>
- Näsi, M. (2016). *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016*. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti: Helsinki.
- Mouridsen S. E. & Hauschild K-M. (2005). A long-term study of offending in individuals diagnosed with a developmental language disorder as children. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 11, 171–179.
- O'Mahony B.M. (2010). The emerging role of the Registered Intermediary with the vulnerable witness and offender: facilitating communication with the police and members of the judiciary. *British Journal of Learning Disabilities*, 38, 232–237.
- Pekkala, S., Urriö L. & Rainò, P. 2021 (painossa). Rikostaustaisten nuorten puheen, kielen ja kommunikaation vaikeudet. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*.
- Snow, P. (2019). Speech-language pathology and the youth offender: Epidemiological overview and roadmap for future speech-language pathology research and scope of practice. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 50, 324–339.
- Snow, P. C. & Powell, M. B. (2008). Oral language competence, social skills and high-risk boys: What are juvenile offenders trying to tell us? *Children and Society*, 22, 16–28.
- Snow, P. C. & Powell, M. B. (2011). Oral language competence in incarcerated young offenders: links with offending severity. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 13, 480–489.
- Stattin H. & Klackenber-Larsson I. (1993). Early language and intelligence development and their relationship to future criminal behavior. *Journal of Abnormal Psychology*, 102, 369–378.
- Tiihonen, J., Isohanni, M., Räsänen, P., Koironen, M. & Moring, J. (1997). Specific major mental disorders and criminality: A 26-year prospective study of the 1966 Northern Finland birth cohort. *American Journal of Psychiatry*, 154, 840–845.
- Wechsler, D. (1981). The Psychometric tradition: Developing the Wechsler Adult Intelligence Scale. *Contemporary Educational Psychology*, 2, 82–85.
- Winstanley M., Webb R. T. & Conti-Ramsden G. (2018). More or less likely to offend? Young adults with a history of identified developmental language disorders. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 53, 256–270.
- Winstanley M., Webb R. T. & Conti-Ramsden G. (2021). Developmental language disorders and risk of recidivism among youth offenders. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 62, 396–403.
- Äärelä, T. (2012). *Aika paljoin vaikuttaa minkälainen ilime opettajalla on naamallaan* – Nuoret vangit kertovat peruskoulujajoistaan. Väitöskirja. Lapin yliopisto, Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 103. Luettavissa sähköisessä muodossa osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-586-1>

Kirjoittajilta Pekkala, S. & Rainò, P. on lähitulevaisuudessa ilmestymässä toinen integroiva kirjallisuuskatsaus, joka käsittelee rikostaustaisten nuorten kielellisten vaikeuksien puheterapiakuntoutusta ja kommunikaation avustamista viranomaiskuulusteluissa.